

บทที่ ๖

การวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องโลกในปรัชญาอินเดียสายอัสติกะ

ถ้าได้ศึกษาวิเคราะห์ทรรศนะต่าง ๆ ในปรัชญาอินเดียแล้ว เราพบว่า มีระบบปรัชญาต่าง ๆ มากมาย ต่างก็มีแนวความคิดเป็นของตนเอง ทำให้แนวความคิดต่าง ๆ ซึ่งบางที่เป็นเรื่องเดียวกันก็เกิดขัดแย้งกัน ทั้งนี้เพราะปรัชญาอินเดียแยกกันไม่ได้เกิดขึ้นในคราวเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามแนวความคิดพื้นฐานหรือที่มาแห่งแนวความคิดต่าง ๆ ของระบบปรัชญาอินเดียมีแนวความคิดพื้นฐานร่วมกัน คือ ใ้รับอิทธิพลมาจากคัมภีร์ พะ เวทและอุปนิษัททั้งนั้น และถือว่าคัมภีร์ พะ เวทเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ ฉะนั้นแนวความคิดต่าง ๆ ที่กล่าวไว้ในพะ เวทก็จะปรากฏในระบบปรัชญาของอินเดียในสมัยต่อมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น

สำหรับแนวความคิดเรื่องโลกในปรัชญาอินเดียสายอัสติกะนั้นก็ได้รับอิทธิพลมาจากคัมภีร์ พะ เวทและอุปนิษัทเช่นกัน โดยเฉพาะตอนสุดท้ายแห่งคัมภีร์ พะ เวทซึ่งเรียกว่าอุปนิษัท เป็นตอนที่ประมวลเอาแนวความคิดต่าง ๆ ทางปรัชญาที่มีอยู่ในคัมภีร์ พะ เวทไว้ทั้งหมด เป็นตอนที่กล่าวถึงความรู้อันสิ่งต่าง ๆ เช่นปัญหาเรื่องความมีอยู่ของพรหมัน อากมัน มายา อวิทยา การสร้างโลก โลกยะหรือความหลุดพ้น เป็นต้น ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เป็นปัญหาร่วมของอุปนิษัท แตรายละ เอียคปลักยอยและการอธิบายเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ นั้นแต่ละอุปนิษัทมีลักษณะเป็นของตนเอง ด้วยเหตุที่อุปนิษัทมีอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งระยะเวลาการเกิดขึ้นก็ไม่พร้อมกัน ฉะนั้นแม้จะพูดถึงเรื่องเดียวกัน แต่แนวความคิดตอนแรก ๆ ของอุปนิษัทกับตอนหลังอาจแตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น เรื่องการสร้างโลก บางอุปนิษัทบรรยายในลักษณะเทวนิยม บางอุปนิษัทบรรยายหนักไปในทางสรรพเทวนิยม บาง

อุปนิษัทก็บรรยายไปในลักษณะ เอกเทวนิยม ความไม่กลมกลืนในคำสอนของอุปนิษัท
 นี้เอง เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดทรรณะทางปรัชญาที่แตกต่างกัน
 ขึ้นในปรัชญาอินเดีย นั่นคือ เมื่อคณาจารย์คนใด ครอบงำหรือ เลื่อมใสในคำสอนอุปนิษัท
 คนใด ก็ยกเอาคำสอนของอุปนิษัทตอนนั้นขึ้นมาตีความอธิบายไปตามทรรณะและ
 ความคิดเห็นของตน กว้างเหวนี้จึงเกิดมีระบบหรือสำนักต่าง ๆ ของปรัชญาอินเดีย
 ซึ่งได้รับอิทธิพลจากคัมภีร์พระเวทและอุปนิษัทที่สำคัญมีอยู่ ๒ ระบบคือ นยายะ
 ไวเศษิกะ สางชยะ โยคะ มีมามสา และ เวทานตะ โดยเฉพาะ เรื่องโลก
 การสร้างโลก และความสัมพันธ์ระหว่างโลกกับพรหมัน ปรัชญาทั้ง ๒ ระบบนี้
 ก็ไขว่คว้าทุกระบบ ฉะนั้นแนวความคิดเรื่องดังกล่าวนี้จะได้ศึกษาวิเคราะห์กัน
 ต่อไปว่า มันเริ่มมีมาอย่างไร และวิวัฒนาการไปอย่างไร โดยเริ่มตั้งแต่ในคัมภีร์
 พระเวท อุปนิษัท และตกทอดมาถึงระบบทั้ง ๒ ของปรัชญาอินเดีย

วิเคราะห์แนวความคิดเรื่องโลกในคัมภีร์พระเวทและคัมภีร์อุปนิษัท

ในคัมภีร์พระเวทสมัยแรก นั้นพวกอารยันซึ่งเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ในอินเดีย
 นับถือพระอาทิตย์มาก่อน พระอาทิตย์จึงดำรงอยู่ในฐานะที่เป็นเทพเจ้า เรียกว่า
 สวาวิตรี หรือ สวิตระ ต่อมาเกิดเทพเจ้าแห่งดินเรียกว่า พระวรุณ เมื่อพวกอารยัน
 มองเห็นความสำคัญที่จะต้องมีผู้สร้างจึงเกิดพระอินทร์ขึ้น จะเห็นได้ว่าในยุคต้น ๆ
 ของคัมภีร์พระเวท พระอินทร์นอกจากจะมีฐานะยิ่งใหญ่เป็นผู้สร้างโลกแล้วยังเป็น
 เทพเจ้าแห่งสงครามอีกด้วย นอกจากเทพเจ้าทั้งสองดังกล่าวแล้ว เมื่อเวลา
 ผ่านไปก็มีเทพเจ้าประจำธรรมชาติอีกมากมาย จึงทำให้แนวความคิดในเรื่องนี้เป็น
 ไปในลักษณะของอคติเทวนิยม (Henotheism) หมายความว่าในการประกอบยัญพิธี
 แต่ละพิธีก็ไต่ถ้อยบูชาเทพเจ้าองค์ที่เกี่ยวข้อง โดยยกย่องว่าเป็นเทพผู้ยิ่งใหญ่กว่า
 เทพเจ้าอื่นทั้งปวง ซึ่งทรงเป็นผู้สร้างโลกและสรรพสิ่งเรียกว่า ปชชาติ แนวความ
 คิดเช่นนี้เองที่แมกซ์มิลเลอร์ เรียกว่า อคติเทวนิยม อันเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่าง
 พหุเทวนิยมกับเอกเทวนิยม ซึ่งได้พัฒนาขึ้นในตอนหลัง

การพัฒนาซึ่งกล่าวนี้สรุปได้ว่า เริ่มตั้งแต่การมีเทพเจ้าประจำชนชาติแล้ว ก็ค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นความเชื่อถือในเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่เพียงองค์เดียวซึ่งเป็นผู้พิทักษ์ และควบคุมความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสิ่งต่าง ๆ ในสากลจักรวาล และเป็นมูลการณ์แห่งโลกและสรรพสิ่งในโลก เทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่นี้ดำรงอยู่ในสถานะ อุตตระภาวะ (transcendent) คือดำรงอยู่นอกเหนือสรรพสิ่ง กาลต่อมาแนวความคิดเกี่ยวกับอุตตระภาวะก็เปลี่ยนเป็นอันตรภาวะ (immanent) คือเป็นเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ที่ทรงดำรงอยู่ในทุก ๆ สิ่งเรียกว่าปुरुชะ ต่อมาแนวความคิดนี้ได้พัฒนามาเป็นพรหมันหรืออาคัมน์ในอุปนิษัต

จึงสรุปได้ว่าแนวความคิดเรื่องการสร้างโลกในคัมภีร์พระเวทนั้นยืนยันได้ว่า โลกและสรรพสิ่งในโลกถูกสร้าง ถูกควบคุม และถูกทำลายโดยเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ซึ่งเรียกว่า ษบาตี แนวความคิดเช่นนี้เรียกว่า อตีเทวนิยม

เมื่อมาถึงสมัยอุปนิษัตแนวความคิดเรื่องเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ในคัมภีร์พระเวทก็ได้พัฒนามาเป็นพรหมันหรืออาคัมน์ซึ่งมีสถานะ เป็นทั้งอุตตระภาวะและอันตรภาวะ ซึ่งในยุคอุปนิษัตนี้เอง เป็นยุคของเอกเทวนิยมโดยสมบูรณ์ เทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่เรียกว่า ษบาตี หรือ พรหมัน หรืออิศวร ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดสรรพสิ่ง และต่อมาในตอนปลายของอุปนิษัตเอกนิยมนักปรากฏในปรัชญาอินเดียนั้น โดยเฉพาะในสมัยของคังกราคารย

เราจึงพอที่จะสรุปได้ว่าปรัชญาอุปนิษัตเป็นจิตนิยมแบบเอกภาพ (Idealistic Monism) คือยืนยันว่าอันติมสัจจมีเพียงหนึ่งคือพรหมัน แ่ขณะเดียวกันอุปนิษัตก็กล่าวถึงโลกและการสร้างโลก โดยถือว่าโลกเป็นสัต (Being) เป็นสิ่งที่มีอยู่ โดยถือว่าโลกเกิดขึ้นด้วยอำนาจของพระเจ้าคือ มายา ฉะนั้นการที่อุปนิษัตยืนยันการมีอยู่จริงของโลกกับสิ่งจริงแท้เพียงสิ่งเดียวคือพรหมัน จึงเป็นแนวความคิดที่ขัดแย้งกันในตัว ซึ่งอุปนิษัตเองมิได้ให้ความกระจ่างไว้ในเรื่องนี้ อย่างไรก็ตาม เมื่อถึงสมัยของเวทานตะ ท่านคังกราคารยได้นำความคิดเรื่องนี้มาพัฒนาและพยายามอย่างยิ่งที่จะจัดข้อขัดแย้งอันนี้

การวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องโลกในปรัชญาอินเดียสายอัสติกะ

คงได้กล่าวมาแล้วว่าปรัชญาสายอัสติกะอันได้แก่ปรัชญาทั้ง ๒ ระบบของอินเดียแก่นั้นได้รับอิทธิพลจากคัมภีร์พระเวทโดยตรง ฉะนั้นแนวความคิดต่าง ๆ บ่อยที่ได้รับอิทธิพลทั้งจากคัมภีร์พระเวทและอุปนิษทอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น โดยเฉพาะแนวความคิดเรื่องโลกและการสร้างโลก ซึ่งระบบปรัชญาทั้ง ๒ ระบบก็ได้ยกปัญหาเรื่องนี้ขึ้นมากล่าวไว้ทุกระบบอันจะได้พิจารณาถัดไปว่าในแต่ละระบบนี้มีลักษณะร่วมกันอย่างไรบ้าง และแตกต่างกันอย่างไร และวิวัฒนาการมาอย่างไร

ความสัมพันธ์เกี่ยวกับแนวความคิดเรื่องโลกในปรัชญาอินเดียสายอัสติกะ

คงได้กล่าวมาแล้วว่าปรัชญาอินเดียเกิดขึ้นไม่พร้อมกัน ฉะนั้นแนวความคิดเรื่องต่าง ๆ ได้วิวัฒนาการมาเรื่อย ๆ แนวความคิดเรื่องโลกก็เป็นทรศนะหนึ่งที่ได้วิวัฒนาการมาตั้งแต่ต้น ตั้งแต่สมัยพระเวทและอุปนิษท จนกระทั่งมาถึงสมัยปรัชญาสายอัสติกะซึ่งได้รับอิทธิพลโดยตรงจากพระเวทนั้นต่างก็กล่าวถึงเรื่องโลกทั้ง ๒ ระบบ ซึ่งแต่ละระบบต่างก็มีแนวความคิดเป็นของตนเอง มีทรศนะขัดแย้งกัน และสอดคล้องกันบ้างเป็นธรรมดา แต่จะเห็นว่าปรัชญาสายอัสติกะทุกระบบกล่าวถึงปัญหาเรื่องโลกและการสร้างโลกมาโดยตลอด เราจึงพอสรุปได้ว่าแนวความคิดเรื่องโลกในปรัชญาสายอัสติกะได้วิวัฒนาการไปในลักษณะถอยทีถอยอาศัยซึ่งกันและกัน และด้วยเหตุที่แนวความคิดเรื่องโลกมีกล่าวไว้ในพระเวท มันจึงได้วิวัฒนาการมาสู่ปรัชญาสายอัสติกะด้วย ซึ่งพอที่จะสรุปแนวความคิดเรื่องโลกในปรัชญาทั้ง ๒ ระบบได้ดังนี้

สำหรับปรัชญานายายะมีทรศนะในเรื่องการเกิดขึ้นของโลกว่า พระเจ้าทรงเป็นผู้สร้าง ผู้พิทักษ์ และผู้ทำลายโลก แต่ในขณะที่เดียวกันก็ยกกล่าวถึงปริมาณของธาตุทั้ง ๔ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม ว่าเป็นวัตถุปัจจัย หรือเรียกว่า สัมวาयी (Samavāyī) ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่แล้ว อยู่เหนือการสร้างของพระเจ้า นอกจากนี้

ยังกล่าวถึงชีวิตมันว่าเป็นสิ่งนิรันดร์ เช่นเดียวกับพระเจ้า และยังมีอำนาจที่มองไม่เห็นหรืออทฤณฐะ ซึ่งยึดโยงปรมาณูของธาตุต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ดังนั้นการสร้างโลกของพระเจ้านั้นก็โดยการนำเอาปรมาณูของธาตุต่าง ๆ มารวมกันเข้า โดยอาศัยอำนาจที่มองไม่เห็นเป็นตัวยึดโยงและจะต้องสร้างให้สอดคล้องกับผลกรรมของบรรดาชีวิตมัน จะเห็นว่ากฎแห่งกรรม เป็นผู้กำหนดสภาพของโลก ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ปรัชญานยายะ กล่าวถึงความรู้ เรื่องโลกภายนอกอย่างมีเหตุผลแบบวิทยาศาสตร์ นยายะจึงเป็นปรัชญา พหุปรมาณุนิยม (Atomistic Pluralism) เป็นสัจนิยม เป็นเทวนิยม และเป็นจิตนิยมในเวลาเดียวกัน จึงก่อให้เกิดความบกพร่องขึ้นมาหลายอย่าง แต่อย่างไรก็ตาม คุณค่าอันแท้จริงของปรัชญานยายะนั้น อยู่ที่ญาณวิทยา ตรรกวิทยาและวิธีการในการแสวงหาความจริง ซึ่งแผ่อิทธิพลแพร่ กว้าง และวิวัฒนาการ ไปสู่ปรัชญาอินเดีย เกือบทุกระบบ

ส่วนปรัชญาไว เซนิกะ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าสืบทอดเจตนารมณ์ของปรัชญานยายะโดยตรง เพราะไว เซนิกะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับนยายะ โดยที่ไว เซนิกะพัฒนาแนวความคิดทางปรัชญาหนักไปในทางอภิปรัชญาซึ่งเป็นที่ยอมรับของนยายะเป็นส่วนใหญ่ ส่วนนยายะพัฒนาแนวความคิดเกี่ยวกับตรรกวิทยาและญาณวิทยา ซึ่งก็เป็นที่ยอมรับของไว เซนิกะด้วยเช่นกัน ดังนั้นทั้งปรัชญานยายะและไว เซนิกะมีทรรศนะที่สัมพันธ์กันหลายประการ โดยเฉพาะแนวความคิดเรื่องโลก ปรัชญาทั้ง ๒ ระบบนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างเห็นได้ชัด คือ ปรัชญาไว เซนิกะเชื่อว่า โลกและสิ่งทั้งหลายในโลกประกอบขึ้นด้วยปรมาณูของธาตุทั้ง ๔ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม ฉะนั้นโลกและสิ่งทั้งหลายในโลกจึงมีการ เริ่มต้นและมีการ สิ้นสุด การ เริ่มต้นของสิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อปรมาณูของธาตุต่าง ๆ มารวมกันอย่างใกล้ชิดส่วนตาม เจตจำนงแห่งพระเจ้า โดยอาศัยอำนาจที่มองไม่เห็นหรืออทฤณฐะเป็นแรงยึดโยง และมีชีวิตมันเป็นสาร์คติแห่งสัมปฤณฐะต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าแนวความคิดเรื่องโลกของทั้ง ๒ ระบบนี้ไม่แตกต่างกันแต่อย่างใด

ในปรัชญาสาขางขยะ มีแนวความคิดในเรื่องโลกแตกต่างไปจากปรัชญา
 นยายะและไวศนิกะอย่างสิ้นเชิง สาขางขยะเชื่อว่า ประกฤติ และ ปุรุชะ เท่าชั้น
 ที่เป็นสิ่งแท้จริง โดยถือว่า ประกฤติเป็นมูลฐานแห่งการเกิดขึ้นของโลกและสิ่ง
 ทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงมีอยู่ในประกฤติก่อนแล้ว เมื่อสิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นมันเพียง
 ปรากฏออกมาจากประกฤติ และจะกลับไปสู่ปุรุชะตามเดิม เมื่อถึงกาลอวสาน
 หรือแตกดับ ไม่มีสิ่งใดที่เรียกว่าเกิดขึ้นใหม่ ส่วนปุรุชะ เป็นพื้นฐานแห่งความรู้
 ทั้งปวง มันเป็นวิญญานบริสุทธิ์ เปรียบได้กับชีวิตมั่นในปรัชญา ระบบอื่น ๆ และ
 ปรัชญาสาขางขยะนั้น พระเจ้าเกือบไม่มีความหมายเลย เพราะการเกิดขึ้นและ
 ความเป็นไปของสิ่งทั้งหลาย มีมูลเหตุมาจากประกฤติและปุรุชะ ไม่ได้เกิดขึ้น
 เพราะการสร้างสรรค์ของพระเจ้าแต่อย่างใด พระเจ้าจะมีหรือไม่มีคงไม่มีผล
 ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความคิดทางปรัชญาของสาขางขยะแต่อย่างใด จะ
 เห็นได้ว่าปรัชญาสาขางขยะเชื่อในทฤษฎีอัสตการยาวาทและมีลักษณะ เป็นสัจนิยม
 เชิงทวินิยม (Realistic Dualism) เพราะสาขางขยะกล่าวถึงสัจภาพ ๒
 อย่างคือ ประกฤติและปุรุชะว่าเป็นมูลการณะแห่งสรรพสิ่ง ซึ่งแตกต่างจาก
 ปรัช्यानยายะ และไวศนิกะที่เชื่อในทฤษฎีอัสตการยาวาท และมีลักษณะ เป็น
 สัจนิยม เชิงพหุนิยม ซึ่งกล่าวถึงสิ่งที่เป็นจริงนิรันดร หลายอย่างคือพระเจ้า
 ปริมาณของธาตุต่าง ๆ ชีวิตมั่น และอหฤณะ เป็นต้น

ปรัชญาโยคะซึ่งยอมรับแนวความคิดทางอภิปรัชญาและญาณวิทยาของ
 ปรัชญาสาขางขยะ เป็นส่วนใหญ่ ฉะนั้นปรัชญาโยคะเป็นระบบปรัชญาที่คู่กับสาขางขยะ
 ซึ่งแสดงว่าปรัชญาทั้งสองระบบนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเหมือนสองคานของ
 เหยียดเงินอันเกี่ยวกัน สาขางขยะเป็นภาคทฤษฎีส่วนโยคะเป็นภาคปฏิบัติให้เกิด
 ผลตามทฤษฎี สำหรับในเรื่องโลกและการสร้างโลกก็มีความสอดคล้องกันกับ
 ทรรศนะของสาขางขยะคือเชื่อว่าโลกและสิ่งทั้งหลายวิวัฒนาการมาจากประกฤติและ
 ปุรุชะ อันคิมสัจทั้งสองสิ่งนี้มีอยู่ชั่วนิรันดร ไม่มี เบื้องกันและไม่มีที่สิ้นสุด จะเห็น
 ได้ว่าปรัชญาโยคะมีลักษณะ เป็นสัจนิยม เชิงทวินิยม เช่นเดียวกับสาขางขยะ จะต่างกัน

ก็ตรงที่โยคะเชื่อว่ามิใช่พระเจ้า แต่การสร้างสรรค์ต่าง ๆ ไม่ได้เกิดขึ้นจากพระเจ้า ประโยชน์จากการมีพระเจ้าในปรัชญาโยคะมีเพียงอย่างเดียวคือช่วยให้ปฏิบัติ เพื่อหลุดพ้นจากทุกข์ได้รับความสะดวกในการปฏิบัติกรรม และเข้าถึงโมกษะได้ง่ายขึ้น โดยอาศัยพระองค์ช่วยซัดจัดบังคับเป่าอุปสรรคต่าง ๆ ให้หมดไปเท่านั้นเอง โดยเหตุที่เชื่อความมีอยู่ของพระเจ้านั้น โยคะจึงได้มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งก็คือ "เศศวรสางชยะ" หรือ "เทวนิยมสางชยะ" ทั้งนี้เพื่อให้แตกต่างจากสางชยะดั้งเดิมที่เรียกว่า "นรีศวรสางชยะ" หรือ "อเทวนิยมสางชยะ"

สำหรับปรัชญามีมามสาซึ่ง เป็นปรัชญาที่เกี่ยวกับคำสอนตอนต้นของคัมภีร์พระเวท ฉะนั้นลักษณะทางอภิปรัชญาของมีมามสามีลักษณะแบบพหุสัจนิยม (Pluralistic Realism) โดยเชื่อในความมีอยู่จริงของโลกภายนอกและของชีวิตามัน นอกจากนี้ยังถือว่ามีปริมาณของธาตุต่าง ๆ อยู่เป็นจำนวนมาก และยอมรับในเรื่องอภิปรัชญา และถือว่าพระเจ้าไม่มีความจำเป็นในเรื่องการสร้าง เพราะมีมามสาเชื่อว่าโลกก่อรูปขึ้นมาจากสสารตามกรรมของชีวิตามันที่ได้เคยกระทำมาแล้ว กฎแห่งกรรมก็เป็นธรรมชาติที่มีมาเอง ฉะนั้นโลกจึงไม่เคยมีใครสร้างและทำลาย โลกจะดำรงอยู่อย่างนี้ตลอดไป ที่มีมามสาเชื่อเช่นนี้ก็เพื่อให้สอดคล้องกับญาณวิทยาของมีมามสานั้นเอง จะเห็นได้ว่าปรัชญามีมามสามีลักษณะแบบพหุสัจนิยมเชิงอเทวนิยม ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับแนวความคิดของนยาเยและไวเศสิกะ แต่มีมามสาถือว่าพระเจ้าไม่มีความจำเป็นต่อแนวความคิดทางปรัชญาของตนเลย

ระบบปรัชญาที่ดีถือว่าเป็นตอนที่สำคัญที่สุดและ เป็นที่สุดแห่งพระเวทนั้นคือ ปรัชญาเวทานตะ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากคัมภีร์พระเวทแลสอุปนิษิตโดยตรง เชื่อว่าอันติมสัจจคือพรหมนั้นเท่านั้น ศังกรจารย์เชื่อในแนวความคิดนี้โดยได้กล่าวยืนยันว่าโลกเป็นปรากฏการณ์ของพรหม ฉะนั้นโลกและสิ่งทั้งหลายในโลกจึงมิใช่เป็นสิ่งที่มีความอยู่จริง แต่รามานูชะเชื่อว่าพรหมได้แปร เปลี่ยนตัว เองมาเป็นโลกจริง ๆ โลกและสิ่งทั้งหลายจึง เป็นสิ่งที่มีความอยู่จริงตามธรรมชาติของรามานูชะ จะเห็นได้ว่า

ทั้งคังกรจารย์และรามาณะไคยัคก็ถือแนวความคิดในคัมภีร์พระเวทและในอุปนิษัท เป็นสำคัญ ถึงแม้ว่าในรายละเอียดปลีกย่อยจะมีความขัดแย้งกันดั่งใดก็ตามมาแล้วก็ตาม ทั้งสองคนก็ยอมรับว่าอันคัมภีร์คือพรหมัน

ฉะนั้นจึงพอที่จะสรุปได้ว่าแนวความคิดเรื่องโลกในปรัชญาอินเดียสาย อาสติกนั้น มีพื้นฐานมาจากแนวความคิดในปรัชญาอุปนิษัทเป็นส่วนใหญ่ ถึงแม้ว่า รายละเอียดปลีกย่อยจะแตกต่างกัน แต่โดยส่วนรวมแล้ว เราพอที่จะสังเกตเห็น ลักษณะร่วมของแนวความคิดเรื่องโลกในปรัชญาอินเดียสายอัสติกได้ดังนี้

๑) ปรัชญาสายอาสติกทั้ง ๒ ระบบ ยกเว้นปรัชญามีามสา เชื่อในเรื่องการสร้างและการทำลาย โดยมีทรรศนะว่าโลกและสิ่งทั้งหลายในโลกมีการสร้างขึ้น ดำรงอยู่และสลายไปในที่สุด ปรัชญามีามสา ระบบเดียวที่เชื่อว่าโลกไม่มีการสร้างและการทำลาย โลกมันมีอยู่แล้วและดำรงอยู่อย่างนิรันดร์

๒) ปรัชญาอินเดียสายอาสติกส่วนใหญ่เชื่อว่าพระเจ้ามีอยู่ ทรงเป็นผู้สร้าง ผู้ควบคุม และเป็นผู้ทำลายโลก ยกเว้นปรัชญาสาางชยะ โยคะ และมีมีามสา เพราะสาางชยะและโยคะ เชื่อว่าประกฤติและปุรุชะ เป็นมูลการณะของโลกและสิ่งทั้งหลายในโลก ส่วนมีามสานั้นเชื่อว่าโลกดำรงอยู่แล้วตลอดกาล ไม่มีการสร้างและการทำลายแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม ปรัชญาทั้ง ๓ ระบบนี้ก็มีไคปฏิบัติ เรื่องความมีอยู่ของพระเจ้าอย่างจริงจัง เพียงแต่กล่าวว่าพระเจ้าไม่มีความจำเป็นต่อแนวความคิดทางปรัชญาแต่อย่างใด

๓) ปรัชญาอินเดียสายอาสติกทุกระบบเชื่อว่าโลกภายนอกหรือโลกแห่งปรากฏการณ์เป็นสิ่งที่อยู่จริง แม้บางระบบที่มีลักษณะเป็นเอกนิยม (Monism) เช่นอโหวตะเวทานตะของคังกรจารย์ที่เชื่อว่าสิ่งจริงแท้เพียงหนึ่งเท่านั้นคือพรหมัน ก็ยังยอมรับว่าโลกภายนอกมีอยู่จริง แต่ระดับความจริงไม่ใช่เป็นความจริงสูงสุด ความจริงสูงสุดมีเพียงพรหมันเท่านั้น

๔) ปรัชญาอินเดียสายอาสติกทุกระบบเชื่อในความถูกต้องและความศักดิ์สิทธิ์ของคัมภีร์พระเวท เพราะปรัชญาทั้ง ๒ ระบบนี้ได้รับอิทธิพลจากคัมภีร์

พระเวทโดยตรง- ถึงแม้ว่าจะแบ่งออกเป็น ๒ พวกคือ พวกที่มีพื้นฐานมาจากคัมภีร์
พระเวทโดยตรงอันใดก็ตามมีมาสาและ เวทานตะ อีกพวกหนึ่งคือพวกที่พื้นฐานเป็น
ของตนเองโดยอิสระอันใดก็ตามขยาย ไวเศษิกะ สางชยะ และ โยคะ แต่อย่างไร
ก็ตามปรัชญาทั้ง ๒ ระบบนี้ก็ยังสนับสนุนความถูกต้องและความศักดิ์สิทธิ์ของคัมภีร์
พระเวท ทั้งนี้แนวความคิดโดยทั่วไปก็ไปช่วยกันใด แม้นิรายนละ เอียคปลีกย่อย
จะแตกต่างกันก็ตาม

๕) ปรัชญาอินเดียสายอัสติกะทุกระบบมีแนวความคิดพื้นฐานทางอภิปรัชญา
คล้ายคลึงกัน คือปรัชญาทั้ง ๒ ระบบนี้ต่างก็กล่าวถึงเรื่องโลก การสร้างโลก ตลอดจน
จนสิ่งทั้งหลายในโลก ฉะนั้นแนวความคิดในเรื่องนี้จึงถือได้ว่าเป็นแนวความคิดพื้นฐาน
อันจะนำไปสู่แนวความคิดเรื่องอื่น ๆ ต่อไป

ถึงแม้ว่าพร รสนะ เรื่อง โลกและการสร้างโลกของปรัชญาอินเดียสายอัสติกะ
จะไม่กลมกลืนกันเท่าที่ควร แต่ในลักษณะโดยทั่วไปแล้วก็สามารถไปได้ช่วยกัน แม้
บางระบบจะบรรยายหนักไปในลักษณะ เทวนิยม บางระบบบรรยายหนักไปในลักษณะ
สรรพเทวนิยม บางระบบก็บรรยายหนักไปในลักษณะ เอกนิยม และบางระบบก็บรรยาย
หนักไปในลักษณะ พุทธเจณนิยม เป็นต้น ทั้งนี้เพราะในอุปนิษัตเองซึ่งมีอิทธิพลต่อปรัชญา
อินเดียสายอัสติกะก็ยังมีลักษณะไม่กลมกลืนเท่าที่ควร แต่ละอุปนิษัตอธิบายรายละเอียด
ปลีกย่อยเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามอุปนิษัตก็ยังมีแนว
ความคิดร่วมกันอยู่ ปรัชญาอินเดียสายอัสติกะก็เช่นเดียวกันคือ แม้จะมีปัญหาขัดแย้ง
กันบ้างในแต่ละระบบ ก็ยังมีแนวความคิดร่วมกันอยู่ดังกล่าวแล้ว.